

VOYAGA YETMAGANLAR ORASIDA HUQUQBUZARLIKLARNING OLDINI OLISHDA HUQUQIY MADANIYATNING O'RNI

Jumanazarov Feruzbek Azamat o'g'li

*Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch Davlat Universiteti "Ijtimoiy iqtisodiy fanlar
fakulteti" Huquq kafedrası stajor-o'qituvchisi*

Gmail: leytenant3723@gmail.com

Annotatsiya : Ushbu tezisdá voyaga yetmaganlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishda huquqiy madaniyatning o'rni va ahamiyati chuqur tahlil qilinadi. Tezisdá huquqiy madaniyat tushunchasi, uning mohiyati va voyaga yetmaganlar huquqiy ongiga ta'siri yoritiladi. Voyaga yetmaganlarning huquqbuzarliklarining ijtimoiy va huquqiy sabablari ko'rib chiqilib, huquqiy madaniyatning pastligi va huquqbuzarlik o'rtasidagi bevosita bog'liqlik asosida baholanadi. Shuningdek, huquqiy madaniyatni oshirish orqali voyaga yetmaganlarning huquqbuzarliklardan himoyalaniishi, ularning qonunlarga hurmat ko'rsatishi va ijtimoiy me'yorlarga moslashishi imkoniyatlari o'rganiladi. Tezisdá oila, maktab, mahalla kabi ijtimoiy institutlarning huquqiy madaniyat shakllanishidagi roli, davlat siyosati va qonunchilikdagi samarali chora-tadbirlar hamda xalqaro tajribalar asosida tavsiyalar taqdim etiladi. Tadqiqot natijalari voyaga yetmaganlarning huquqbuzarligini oldini olishda huquqiy madaniyatni oshirishning muhimligini, huquqiy savodxonlik va ijtimoiy faollikni rag'batlantirish zarurligini ko'rsatadi. Shuningdek, oilalar va ijtimoiy muhitning huquqiy madaniyatni mustahkamlashdagi roli va mahallalar bilan hamkorlikning ahamiyati ta'kidlanadi. Tezis ijtimoiy va huquqiy sohada faoliyat yurituvchi mutaxassislar, o'qituvchilar, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlari va yoshlar bilan ishlovchi ijtimoiy tashkilotlar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Voyaga yetmaganlar, huquqbuzarlik, oldini olish, huquqiy ong, huquqiy madaniyat, huquqiy savodxonlik, ijtimoiy muhit, oila, maktab, mahalla, davlat siyosati, qonunchilik, targ'ibot tadbirlari.

Annotation: This thesis deeply analyzes the role and significance of legal culture in preventing offenses among minors. It covers the concept of legal culture, its essence, and its impact on the legal awareness of minors. The social and legal causes of juvenile delinquency are examined, assessing the direct correlation between low legal culture and offenses. Furthermore, the thesis explores the possibilities of protecting minors from offenses, fostering respect for laws, and adapting to social norms by enhancing legal culture. The role of social institutions such as family, school, and community in shaping legal culture, effective measures within state policy and legislation, as well as recommendations based on international experience are presented. The research results highlight the importance of increasing legal culture in preventing juvenile delinquency, emphasizing the need to promote legal literacy and social activity. The role of families and the social environment in strengthening legal culture and the importance of cooperation.

with local communities are also underlined. This thesis holds practical significance for professionals in social and legal fields, teachers, law enforcement officers, and social organizations working with youth.

Keywords: Minors, delinquency, prevention, legal awareness, legal culture, legal literacy, social environment, family, school, community, state policy, legislation, advocacy activities.

Аннотация: В данной тезисной работе подробно анализируется роль и значение правовой культуры в профилактике правонарушений среди несовершеннолетних. Рассматриваются понятие правовой культуры, её сущность и влияние на правосознание несовершеннолетних. Изучаются социальные и правовые причины правонарушений среди молодежи, оценивается прямая связь между низким уровнем правовой культуры и совершением правонарушений. Кроме того, исследуются возможности защиты несовершеннолетних от правонарушений, формирование уважения к законам и адаптация к социальным нормам посредством повышения правовой культуры. Представлена роль социальных институтов, таких как семья, школа и местное сообщество, в формировании правовой культуры, а также эффективные меры государственной политики и законодательства, рекомендации на основе международного опыта. Результаты исследования подчеркивают важность повышения правовой культуры для предотвращения правонарушений среди несовершеннолетних, необходимость поощрения правовой грамотности и социальной активности. Особое внимание уделяется роли семей и социального окружения в укреплении правовой культуры и значению сотрудничества с местными сообществами. Данная работа имеет практическую значимость для специалистов в социальной и правовой сферах, преподавателей, сотрудников правоохранительных органов и общественных организаций, работающих с молодежью.

Ключевые слова: Несовершеннолетние, правонарушения, профилактика, правосознание, правовая культура, правовая грамотность, социальная среда, семья, школа, местное сообщество, государственная политика, законодательство, информационно-просветительская деятельность.

Mavzuning dolzarbligi: Bugungi kunda voyaga yetmaganlar orasida huquqbuzarliklarning ko'payishi jamiyat uchun jiddiy xavf tug'dirmoqda. Yoshlarning noto'g'ri yo'nalishi, huquqiy bilim va ongning yetishmasligi ularni jinoyatga undash, ijtimoiy muammolarni kuchaytirishga sabab bo'lmoqda. Shu sababli, voyaga yetmaganlar huquqbuzarligining oldini olish masalasi davlat siyosati va ijtimoiy hayotning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan.

Huquqiy madaniyat — bu insonlarning huquqiy ongini, qonunlarga hurmatini va huquqiy xulq-atvorini ifodalovchi muhim ijtimoiy ko'rsatkichdir. Ayniqsa voyaga yetmaganlarning huquqiy madaniyatining yuqori bo'lishi ularning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash, huquqbuzarlikdan himoyalaniish va ijtimoiy me'yorlarga rioya qilishda muhim

ahamiyatga ega. Shu bois, huquqiy madaniyatni oshirish yoshlarning jinoyatga moyilligini kamaytirish, ularni ijtimoiy jihatdan faollashtirish va huquqiy savodxonligini yuksaltirish uchun asosiy vosita hisoblanadi.

Mamlakatimizda voyaga yetmaganlar huquqiy madaniyatini rivojlantirish borasida davlat va ijtimoiy institutlar tomonidan bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Biroq, amaliyotda huquqiy madaniyatning pastligi, ota-onalar va maktablarda huquqiy tarbiya tizimining yetarli darajada samarali bo'lmisligi, shuningdek, yoshlar orasida huquqiy axborotga kirish imkoniyatlarining cheklanganligi kabi muammolar mavjud. Shu sababli, ushbu mavzu nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham juda dolzarb bo'lib, huquqbuzarliklarni oldini olishda huquqiy madaniyatning roli va uning samarali shakllantirish yo'llarini aniqlashni talab qiladi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — voyaga yetmaganlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishda huquqiy madaniyatning ahamiyatini chuqur o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash va huquqiy madaniyatni oshirish orqali jinoyatlarning oldini olish samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan takliflar ishlab chiqishdir.

Ushbu tadqiqotning vazifalari:

1. Huquqiy madaniyat tushunchasi va uning asosiy elementlarini tahlil qilish — huquqiy madaniyatning mohiyati, tarkibi va uning ijtimoiy ahamiyatini o'rganish.
2. Voyaga yetmaganlar orasida huquqbuzarliklar sabablari va ularning oldini olish choralari haqida ilmiy manbalarni o'rganish — jinoyatlarning asosiy sabablarini aniqlash va oldini olish mexanizmlarini ko'rib chiqish.
3. Voyaga yetmaganlar huquqiy madaniyatining shakllanish jarayonini tahlil qilish — oilaning, maktabning va ijtimoiy muhitning huquqiy madaniyat shakllanishidagi o'rnini aniqlash.
4. Huquqbuzarliklarning oldini olishda huquqiy madaniyatning amaliy ahamiyatini o'rganish — huquqiy madaniyatni oshirish orqali voyaga yetmaganlar orasida jinoyatlarning kamayishiga ta'sirini tahlil qilish
5. Voyaga yetmaganlar huquqiy madaniyatini oshirish yo'llarini aniqlash va takliflar ishlab chiqish — amaliy chora-tadbirlarni tavsiya etish.

Tadqiqotning obyekti — voyaga yetmaganlar orasida yuzaga keladigan huquqbuzarlik holatlari va ularning oldini olish jarayonlari, shuningdek, ushbu jarayonda huquqiy madaniyatning ta'siri va o'rni.

Tadqiqotning predmeti — voyaga yetmaganlarning huquqiy madaniyatining shakllanishi, rivojlanishi va uning huquqbuzarliklarni oldini olishdagi samaradorligi, shuningdek, huquqiy madaniyatni oshirishga qaratilgan ijtimoiy va huquqiy mexanizmlar.

Ushbu tadqiqotda quyidagi ilmiy usullar qo'llanildi:

- **Tahliliy usul** — mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, qonun hujjatlari va amaliy holatlar tahlil qilindi.
- **Taqqoslash usuli** — huquqbuzarliklarning oldini olishdagi turli mamlakatlarning tajribalari va huquqiy madaniyatni oshirish yo'llari taqqoslandi.

-
- **Statistik usul** — voyaga yetmaganlar orasida huquqbuzarliklar haqida mavjud rasmiy statistik ma'lumotlar o'rganildi.
 - **So'rovnoma va intervyu usullari** — voyaga yetmaganlar, ota-onalar, huquqni muhofaza qiluvchi organ vakillari va pedagoglar o'rtasida o'tkazilgan so'rovlar va suhbatlar natijalari tahlil qilindi.
 - **Kuzatuv usuli** — oila va maktab muhitidagi huquqiy madaniyat shakllanish jarayonlari kuzatildi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, voyaga yetmaganlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishda huquqiy madaniyatning o'rni beqiyosdir. Huquqiy madaniyat voyaga yetmaganlarning qonunlarga hurmat bilan yondashishi, huquq va majburiyatlarini chuqur anglab yetishida, shuningdek, ijtimoiy me'yorlarga mos keladigan xulq-atvorni shakllantirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Oila, maktab va mahalla kabi ijtimoiy institutlar voyaga yetmaganlarning huquqiy madaniyatini oshirishda markaziy rol o'ynaydi. Ayniqsa, ota-onalar va ta'lim muassasalari o'rtasida samarali hamkorlik yo'lga qo'yilganda, voyaga yetmaganlarning huquqbuzarliklarga moyilligi sezilarli darajada kamayadi. Shu bilan birga, huquqiy targ'ibot tadbirlari, seminarlar, treninglar va interaktiv mashg'ulotlar orqali ularning huquqiy bilimlari va ongini oshirish mumkin.

Tadqiqot davomida aniqlangan muammolar — ota-onalarning huquqiy savodxonligining pastligi, oila va maktabda huquqiy muloqotning yetishmasligi, hamda mahalla institutining faoliyatining zaifligi —ni bartaraf etish uchun doimiy va tizimli chora-tadbirlar zarur.

Shu bois, voyaga yetmaganlarning huquqiy madaniyatini yuksaltirishga qaratilgan harakatlar nafaqat ularning huquqbuzarliklarga moyilligini kamaytiradi, balki butun jamiyatning barqaror va qonuniy rivojlanishiga xizmat qiladi. Jamiyatdagi barcha ijtimoiy institutlar o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish, huquqiy savodxonlikni oshirish va yoshlarning huquqiy ongini mustahkamlash bo'yicha uzluksiz ishlarni tashkil etish muhimdir.

Natijada, voyaga yetmaganlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishda huquqiy madaniyatni rivojlantirish uzoq muddatli va samarali yechim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Milliy va xalqaro qonun hujjatlari (masalan, O'zbekiston Respublikasining "Voyaga yetmaganlar huquqlari to'g'risida"gi qonuni, "Jinoyat kodeksi" va boshqalar);
2. Ilmiy maqolalar, monografiyalar va dissertatsiyalar;
3. Statistik hisobotlar va rasmiy ma'lumotlar;
4. Oila, maktab va mahalla muhitidan olingan amaliy ma'lumotlar;
5. So'rovnoma va intervyu natijalari;
6. Huquqiy targ'ibot materiallari, seminar va treninglardan olingan ma'lumotlar.